

ПРОГРАМА
для загальноосвітніх навчальних закладів

Психологія

11 клас

Профільний рівень

Пояснювальна записка

Головними завданнями загальної середньої освіти в Україні є виховання громадянина України, формування соціально зрілої, працелюбної, творчої особистості, якій притаманне почуття гідності, повага до прав і свобод людини, свідоме ставлення до обов'язків людини і громадянина, гордість за свою Батьківщину, здатність до самовдосконалення та активної участі в соціальному житті країни.

Навчально-виховний процес формує людські якості і закладає ті духовно-інтелектуальні та психофізіологічні можливості, які людина реалізує у своєму житті. Тому від розвитку особистості у процесі навчання залежать її уявлення про здійснення власного життєвого призначення, ціннісні орієнтири та духовні цінності.

Реалізація цих освітніх завдань потребує розроблення і впровадження у навчальні плани середніх загальноосвітніх закладів курсу „Психологія”, який належить до предметів гуманітарного циклу і використовує розвивальні форми і методи навчання і виховання.

Мета курсу: оволодіння практичними навичками міжособистісних взаємин і ділового спілкування, розвиток навчально-пізнавальних здібностей та творчого мислення учнів, формування здатності адаптуватися до вимог суспільства та свідомої участі у їх гуманізації, підготовки до професійного самовизначення та дієвої участі у житті громадянського суспільства.

Програма курсу „Психологія” має такі **завдання** :

- сформулювати прагнення до самоаналізу й самоусвідомлення;
- розвинути здатність розуміти почуття і мотиви поведінки оточуючих, співпереживати;
- розвинути навчально-пізнавальні здібності;
- активізувати вміння робити свідомий вибір і брати на себе відповідальність;

- сформувати уміння самостійно та конструктивно мислити, генерувати нові ідеї, висувати і верифікувати гіпотези;
- навчити помірковано поводитись у конфліктних ситуаціях та попереджати їх загострення;
- виробити навички конструктивного спілкування сприяти формуванню, комунікабельності та прагнення бути людиною честі, моралі; розвивати власну інтелектуальність і культуру, патріотичне ставлення до майбутнього народів України.

Курс розрахований на 35 годин і складається з таких *розділів*:

1. Психологія пізнання й навчання (оволодіння знаннями про пізнавальні процеси людини і їх індивідуальні особливості, прийомами засвоєння інформації, розвитку загальних і спеціальних здібностей, мислення, уваги, пам'яті).

2. Психологія творчості (актуалізація творчого ставлення особи до дійсності, її креативного потенціалу за допомогою технік і прийомів розвитку творчої уяви і конструктивного мислення).

3. Психологія особистості (виявлення особистісних рис діяльності і поведінки людей, формування первинних навичок самоаналізу й самоствавлення, усвідомлення власної унікальності, формування відповідального ставлення за додержання суспільно прийнятних форм утвердження власної правоти і самостійності).

4. Емоційно-почуттєвий світ людини (поняття про походження і функціонування людських емоцій та почуттів, вправління у попередженні і гальмуванні негативних емоцій, стресових станів, розвиток вміння необразливо виражати свої думки і почуття, формування співчуття до інших людей).

5. Основи психології спілкування (формування інтересу до законів суспільного співжиття, до психології іншої людини, засвоєння активного стилю толерантного спілкування, опанування ефективними прийомами індивідуальної та групової взаємодії в різних життєвих ситуаціях).

6. Психологія вибору професій (формування адекватних уявлень про

професійні здібності та професійну придатність, навчання прийомам визначення власних професійних здібностей і відповідної оцінки намірів обрати професійне майбутнє).

7. Основи ділового та публічного спілкування (опанування методами встановлення ділових контактів, прийомами самопрезентації, та співробітництва; психологічна сутність та технології перекоувальної комунікації, пропаганди, агітації; техніки впливу на виборців у ході політичних кампаній).

Зміст програми передбачає створення умов для ознайомлення учнів з основами психології, етики спілкування та розвитку творчого потенціалу особистості. Практичні роботи, передбачені програмою, спрямовані на розвиток навчально-пізнавальних здібностей та творчого мислення учнів. Проведення та аналіз діагностичних тестувань на уроках проводиться для надання учням певних відомостей про власну особистість. Застосовуються елементи тренінгових занять та корекційні вправи. Гнучке поєднання індивідуальної та групової роботи на уроках дає можливість оволодівати способами розв'язання актуальних міжособистісних та внутрішніх конфліктів.

Для роботи на уроках застосовуються такі форми роботи: індивідуальна, групова, фронтальна в оптимальному співвідношенні (бесіди, лекції, тренінгові заняття, самопідготовка, рольові ігри).

Матеріал для практичних робіт учитель психології добирає самостійно, виходячи зі змісту навчального матеріалу. У процесі добору завдань перевагу слід надавати тим, які активізують навчально-пізнавальну діяльність учнів: робота з довідковим матеріалом, завдання творчого характеру тощо. Бажано, щоб завдання для вправ і ігор мали індивідуалізований характер.

Практичні роботи виконуються безпосередньо на уроці, але обмежену кількість їх (на розсуд учителя) можна виконувати як домашні завдання.

Показниками засвоєння навчального матеріалу, знань і умінь учнів є здатність характеризувати і пояснювати основні поняття, аналізувати і

виконувати запропоновані вправи та завдання, застосовуючи при цьому творчий підхід, знаходити нестандартні рішення. З огляду на це критеріями оцінювання навчально-виховних результатів вивчення предмету «Психологія» є: а) показник якості засвоєння теоретичних знань; б) показник практичного застосування набутих умінь.

Психологія

(35 годин, 1 година на тиждень)

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
7	Розділ 1. Психологія пізнання й навчання	
1.	Що вивчає «Психологія»? Як Я пізнаю світ? Основні психічні процеси.	Учень (учениця): <i>усвідомлює зміст і завдання курсу, визначає його мету і структуру; дає загальну характеристику психічних процесів; характеризує пам'ять як психічний процес, механізми запам'ятовування; оволодіває класифікацією видів пам'яті, основними прийомами мнемотехніки; усвідомлює значення пам'яті в житті і навчанні людини; аналізує властивості і види уваги, створює порівняльну характеристику довільної і мимовільної уваги, оцінює стійкість, продуктивність, обсяг і переключення уваги; тлумачить поняття «мислення», характеризує види і операції мислення (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення); розвиває навички логічного й образного мислення; тренує вміння засвоювати й обробляти інформацію.</i>
1.	Пам'ять як психічний процес. Діагностика пам'яті. Механізми запам'ятовування і забування.	
1.	Прийоми мнемотехніки.	
1.	Увага та її властивості. Діагностика рівня розвитку уваги. Засоби розвитку уважності.	
2.		
1.	Мислення. Види і типи мислення. Розвиток здатності до аналізу, синтезу, абстрагування, суджень, висновків, гіпотез.	
	Навчально-пізнавальні й академічні здібності. Прийоми засвоєння навчальної інформації,	
4	Розділ 2. Психологія творчості	
1	Творчі здібності. Креативність. Обдарованість.	Учень (учениця): <i>оволодіває понятійним апаратом: «обдарованість», «креативність», «творчі здібності», «система»; ознайомлюється з поняттями і методами мозкового штурму, гірлянд асоціацій, синектики, ТРВЗ (теорії розв'язування винахідницьких задач); розвиває вміння творчо мислити та навчається розв'язувати задачі за допомогою згаданих методів; виконує творчі роботи; розв'язує технічну проблему за</i>
3	Методи пошуку нового. Поняття про методи розвитку творчого мислення: мозковий штурм, метод гірлянд асоціацій, синтетика, методи теорії розв'язування винахідницьких задач (ТРВЗ).	

		<p><i>допомогою мозкового штурму, створює нові об'єкти методом гірлянд асоціацій, розвиває гнучкість мислення та вміння перебудовувати структуру пізнавальної ситуації за допомогою оператора РВВ(Розмір, Вага, Вартість), розв'язуючи задачу "Незвичайна планета"; складає казки з антисюжетом.</i></p>
5	Розділ 3. Психологія особистості	
1	<p>Вміння адекватно оцінювати себе Сильні та слабкі властивості моєї натури. Аналіз власних вчинків як засіб самосхвалення та самокритики, визначення перспектив самовдосконалення.</p> <p>Переживання власної гідності. Я в своїх очах та очима інших людей (тренінгове заняття).</p>	<p>Учень (учениця): розуміє і тлумачить поняття «самооцінка», «самоприйняття», «впевненість»; усвідомлює власну унікальність, знаходить головні індивідуальні особливості, навчається сприймати себе позитивно; знайомиться і використовує техніки оптимізації самооцінки; формує уявлення про очікування інших, аналізує ці очікування, навчається впевненості в собі, долає страх прилюдного виступу; виявляє особистісну "зону найближчого розвитку," компетенції для самоствердження і формує напрями бажаного самовдосконалення.</p>
1	<p>Індивід. Особистість. Індивідуальність.</p>	<p>Учень (учениця): визначає поняття «індивід», „особистість”, «індивідуальність», «темперамент», «характер», «мотив», «мотивація»; виділяє і характеризує власні переваги і недоліки; описує риси власного характеру; класифікує темперамент людини за типами; виявляє власний тип темпераменту; розробляє стратегію індивідуального розвитку: формування позитивних</p>
1	<p>Характер і темперамент людини.</p>	
1	<p>Мотивація діяльності і поведінки. Мотиви наших вчинків. Самостійність і залежність особи („свобода волі”).</p>	

		<i>рис характеру, подолання негативних; оволодіває навичками саморегулювання і самоконтролю; усвідомлює і аналізує мотиви власних вчинків і вчинків інших людей; навчається враховувати індивідуальні особливості в процесі спілкування..</i>
4	Розділ 4. Емоційно-почуттєвий світ людини	
1	Емоції і почуття. Види емоційних станів.	Учень (учениця): <i>володіє понятійним апаратом: «емоції», «емоційний стан», «почуття», «агресивність», «доброзичливість»; класифікує і характеризує емоційні стани людини; методом мозкового штурму визначає шляхи подолання агресивності і переведення гніву в конструктивне русло; оперує поняттям «конфлікт», досліджує і виявляє зони особистих і між особистісних конфліктів; виявляє уміння створювати «карту конфлікту», характеризує основні і другорядні, наявні і приховані причини виникнення конфлікту, оцінює наслідки; формує й вдосконалює навички розв'язання конфлікту, формулює висновки про оптимальні способи розв'язання конфліктів.</i>
1	Агресивність. Переляк. Стрес. Байдужість.	
1	Доброзичливість.	
1	Альтернативи гніву, стресу, соціальному страху.	
1	Поняття про конфлікт. Види й типи конфліктів. Карта конфлікту. Виникнення і протікання конфліктів. Моделі поведінки у конфлікті або Як поводити себе в конфлікті з різними типами людей? (тренінгове заняття)	
7	Розділ 5. Основи психології спілкування	
1	Спілкування. Комунікабельність. Товариськість. Значення спілкування для координованої спільної діяльності.	Учень (учениця): <i>дає загальну характеристику поняття «спілкування»; називає і пояснює основні функції спілкування, отримує уявлення про історію виникнення спілкування; усвідомлює, що в процесі спілкування обмін інформацією між його учасниками відбувається як на вербальному рівні, так і за допомогою міміки, жестів, поз, вибору міжособистісного простору (невербальний рівень</i>
1	Види і типи спілкування.	
1	Засоби вербальної та невербальної передачі інформації. Соціальна перцепція.	
1		

	<p>Який Я у спілкуванні? Бар'єри спілкування (діагностичне заняття).</p> <p>Спілкування в групі. Як привернути до себе увагу та як правильно використовувати лідерські повноваження у груповій взаємодії (тренінгове заняття).</p>	<p><i>спілкування), навчається встановлювати контакт на зазначених рівнях; визначає ефективність використання вербальних сигналів і невербальних засобів при встановленні контакту (усмішки, відкритої пози, ритмічних рухів...), відпрацьовує навички встановлення контакту за допомогою виразності, швидкості мовлення, інтонації; усвідомлює власні психологічні бар'єри у спілкуванні, застосовує навички спілкування в групі.</i></p>
<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>	<p>Конформізм, нонконформізм та колективізм. Тиск середовища та його підтримка.</p> <p>Як Я реагую на критику? (тренінгове заняття)</p> <p>Лідерство. Формальний та неформальний авторитет: капітан чи матрос?</p> <p>Емпатія. Відвертість та довіра як умови ефективного спілкування в сім'ї, класі, референтній групі, міжособистісних відносинах.</p>	<p>Учень (учениця): <i>оперує поняттями «конформізм», «емпатія», «лідерство»; усвідомлює і визначає власну психологічну позицію у спілкуванні, класифікує та надає характеристику типам лідерства; застосовує уміння безконфліктного спілкування, емпатійного сприйняття співрозмовника, конструктивної знеосібленої критики, саморефлексії особистісного та емоційних станів; формулює конструктивні критичні зауваження, аналізує власні помилки; оцінює роль співпереживання та його важливість у взаєминах між людьми..</i></p>
5	Розділ 6. Психологія вибору професій	
<p>1</p> <p>2</p> <p>1</p>	<p>Мої професійні інтереси та здібності (діагностичне заняття).</p> <p>Світ сучасних професій і спеціальностей.</p> <p>Професіограма.</p> <p>Професійна придатність.</p> <p>Куди піти навчатися? Аналіз</p>	<p>Учень (учениця): <i>тлумачить поняття «професія», «професіограма», «цілепокладання» «професійна придатність», «профіль посади», «конкурентноспроможність»; володіє об'єктивною інформацією про стан сучасного ринку праці й освіти, попиту на різні види професій; виявляє ознайомленість з сучасними</i></p>

1	<p>сучасного ринку праці й освіти.</p> <p>Як зробити успішний професійний вибір? Аналіз типових помилок при виборі професії</p>	<p><i>тенденціями розвитку світу професій, інформацією про шляхи розвитку конкурентно-спроможності; усвідомлює чинники успішності вибору і оволодіння професією, аналізує типові помилки на шляху вибору, володіє навичками цілепокладання, розроблення стратегій досягнення мети.</i></p>
3	Розділ 7. Основи ділового та публічного спілкування	
1 1 1	<p>Партнерське спілкування. Види і рівні контактування. Діловий етикет.</p> <p>Передбачення результатів взаємодії.</p> <p>Основні техніки самовладання і самопрезентації (тренінгове заняття)</p> <p>Поняття про особливості публічного спілкування. Диспут, полеміка, спор. Переконавальна комунікація та технології пропагандистського, агітаційного впливу на виборців у ході політичних кампаній.</p>	<p>Учень (учениця): <i>володіє теоретичним блоком інформації про ділове спілкування, інформацією про основні принципи партнерського спілкування, шляхи їх реалізації(принципи психологічного партнерства, психологічної рівності, узгодження інтересів, дотримання умов конвенційності(договірних умов); знає основні структурні компоненти самопрезентації, вміє отримувати і максимально використовувати зворотний зв'язок; має уявлення про основні компетенції, потрібні для успішної самопрезентації; застосовує навички вербалізації свого емоційного стану і психічних станів співрозмовників.</i></p>

Автор-укладач

Максименко Сергій Дмитрович дійсний член НАПН України доктор психологічних наук, професор, директор Інституту психології ім. Г.С. Костюка Національної АПН України

Автори

Болтівець Сергій Іванович - доктор психологічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної та організаційної роботи Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної АПН України.

Губенко Олександр Володимирович – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної АПН України.

Мусатов Сергій Олександрович кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної АПН України

Науменко Ольга Степанівна - лаборант лабораторії психології обдарованості Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної АПН України.

Нечаєва Ольга Сергіївна – молодший науковий співробітник лабораторії психології обдарованості Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної АПН України, керівник Центру практичної психології «Геліос» м. Києва, практичний психолог.

Стемківська Ярослава Євгеніївна – психолог Миколаївської спеціалізованої школи «Академія дитячої творчості».

Чепань Мирослав-Любомир Андрійович – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії загальної та етнічної психології Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної АПН України.